

Oponentský posudek

Marie Pokšťeflová: Hledání lidského štěstí ve Voltairových povídkách

Diplomantka překládá typickou školáckou práci, která má plnit jen ten účel, uzavřít vysokoškolská studia, a jakž takž jej naplňuje; má ovšem všechny nedostatky nastavované kaše, která vzniká, když se k zpracování vybere minimální literární korpus a chybějí širší vědomosti kulturně i literárněhistorické. Práce se tak vyznačuje značnou povrchností, pokud jde o jakýkoli kontext, a vyhlášeného tématu se přímo vlastně ani nedotýká. Dobrou kvalitu lze přiznat rekapitulační analýze vybraných Voltairových povídek, kde se autorce daří stručným souhrnem postihnout všechny podstatné rysy těchto děl (méně už jejich vztah k vyhlášenému tématu práce). Ke kladům práce patří také vcelku bezchybné a kultivované jazykové provedení. Z těchto důvodů lze práci doporučit k obhajobě, ovšem s nejnižším klasifikačním stupněm.

Tato klasifikace je více než shovívavá vzhledem k množství nedostatků, ba absurdit, které v práci najdeme.

1. Téma štěstí se v práci téměř nevyskytuje. Za prezentaci tohoto tématu nelze pokládat stručnou, byť vcelku správnou rekapitulaci tří filosofických proudů antické filosofie – i když to autorka práce tvrdí. Tuto rekapitulaci čerpá koneckonců z jediného stručného přehledu dějin filosofie a nijak víc téma nezpracovává. A přestože věcně jsou tyto směry vyloženy přiměřeně (až na velmi kusou prezentaci skepticismu), jejich povrchní znalost občas vyústí v absurdní až komické formulace. Věty na str. 2: „Řekové tak přichází (sic!) o ztrátu perspektivy aktivní účasti na veřejném životě“, a tak „dochází k zúžení pozornosti na individuuum...“ jsou spíš zmatené, ale také nesmyslné. Tamtéž se dočteme, že nějaké „období“ „zažilo později svůj návrat“, což musela být nějaká zázračná časová smyčka. A dál se ještě dovídáme, že staří Řekové proto dostávají chuť „život si užít“ (zřejmě se chystají na diskotéku). Na str. 3, o stoicismu: „Stoicismus uznával ctnost jako jediné dobro a špatnost jako jediné zlo.“ Druhá část věty je čistý pleonasmus a neznamená vůbec nic. Na str. 6 se dozvídáme, že církve vzniká ve středověku. Na str. 8 čteme o „zpozdilosti“ společenských poměrů a o měšťanstvu, které „reprezentuje“ třetí stav (ono jej tvoří, spolu s prostým lidem, ale zatím nemá ambice tento lid reprezentovat, tj. zastupovat). A na závěr všeho je nám zvěstováno, že „základním problémem vývoje evropského myšlení byly v různých dobách různé otázky“. To je nejspíš pravda, ale není potřeba na to studovat.

Přítomen není ani filosofický kontext Voltairovy doby, v němž je otázka štěstí promyšlena (zvl. anglický empirismus a utilitarismus); Lockův sensualismus je sice v jiném kontextu stručně zmíněn, ale už ne s ohledem na téma štěstí. Leibniz, jehož filosofie je pro pochopení Voltairova díla podstatná, je psán zásadně *Leibnitz*, a když se diplomantka vymlouvá na to, že jeho *Theodicea* není přeložena do češtiny, musí přece vědět, že Leibniz napsal svá stěžejní filosofická díla francouzsky, takže kdyby opravdu chtěla do jeho díla alespoň nahlédnout, žádný český překlad by nepotřebovala. Shrnut je ten základ Leibnizovy filosofické argumentace, proti němuž Voltaire útočí (Voltaire přitom ovšem nebere možná záměrně zřetel na Leibnizovy jemnější metafyzické argumenty, a převádí jeho výklad o podstatě zla na značně primitivní úroveň: touto otázkou se práce nezabývá). V kapitole o toleranci není dostatečně definován ani deismus (pojetí „velkého hodináře“).

2. S tím souvisí další nepochopitelný rys u diplomní práce z francouzské filologie: diplomantka pracuje s primární literaturou (čtyři Voltairovy povídky či romány) pouze v českém překladu. Z francouzsky psané literatury sekundární sice občas čerpá, ale i zde je převážná část zdrojů česká. Vzniká tak otázka, zda si s originálem literárního textu vůbec dokáže poradit.

3. Jen o poznání méně povrchní je její rozbor filosofické povídky či románu jako žánru. Mezi tvůrci žánru neuvádí Cyrana z Bergeracu, nepropracovává souvislost s fantastickým žánrem nebo naopak míru autonomie (u Diderota se fantastické prvky nenajdou). Šokující je zejména její představa, že po Voltairovi se filosofická povídka ve Francii už neobjevuje, s výjimkou Saint-Exu-

péryho *Malého prince* a jakéhosi velmi současného Françoise Lelorda, o němž se zřejmě nahodile dozvěděla. Prošla snad celou povídkovou produkci 19. a 20. století, aby si takové smělé tvrzení ověřila? Nenašlo by se něco podobného filosofické povídce či románu např. u Xaviera de Maistrera, Villierse de l'Isle-Adam, nebo dokonce u velmi různorodého Aymého? Nedaly by se tam zařadit některé Jarryho prózy? (A to vůbec nemluví o nějakém Alfredu Assollantovi, jehož význam v 19. století přitom s největší pravděpodobností literárněhistoricky převyší ten příští Lelordův.) Pokud bychom odhlédli od fantastické perspektivy a definovali podstatu filosofické povídky či románu jako výpravného díla vystavěného na způsob filosofického důkazu, museli bychom se přece nutně zastavit u Gida, potom u Camuse a Sartra a skončit u francouzsky psaných próz Kunderových, s malou zastávkou u Benoîta Duteurtra, autora rovněž současného, ale o dost významnějšího než Lelord?

4. Jak už jsem podotkl, o myšlence štěstí se v práci nemluví skoro vůbec. Zmíněna je na str. 16, a pak o slovo „štěstí“ nezavadíme až do str. 57 („Dosažení pocitu štěstí však komplikuje věčná lidská nespokojenost.“ – Ale co všechno zlo vylíčené předtím? To pocitu štěstí nebrání?) – a potom zase až na str. 61. Mezitím jsou velmi dobře objasněny ostatní důležité rozměry Voltairova románového světa, a tedy i jeho filosofického názoru (tam ovšem převládá neštěstí, nebo přinejlepším nespokojenost a nuda: diplomantka z toho nicméně nikde nevyvozuje ani závěr, že by štěstí podle Voltaira bylo nemožné); naproti tomu jediné podstatné místo, kde se myšlenka štěstí skutečně dostává do popředí, a které by tedy mělo být analyzováno důkladně, totiž sám závěr *Candida* se slavnou formulací o „zvelebování vlastní zahrádky“, je odbyto na jediné straně.

5. Prvkem myšlenkového naivismu jsou banální aktualizace, které měla diplomantka za vhodné vkládat na závěr každého tematického okruhu, který u Voltaira zkoumá. Na konci kapitoly o nerovnosti, se např. dočítáme, že „vysady šlechty patří našťestí nenávratně minulosti. Většina evropských států je dnes republikami. Zůstalo jen několik málo monarchií. Nejznámější je bezpochyby království Velké Británie a Severního Irska...“, atd. až k sňatku prince Williama s „neurozenou osobou“. Jestli takto nahlízejí problém nerovnosti dnešní vysokoškoláci, Pánbůh jim pomoz.

6. Formální a jazykové nedostatky jsou vedle toho jen drobnosti. Mrzačení třetí osoby množného čísla u sloves typu *sází* (v této práci v celé řadě míst) pokládám za zločin proti duchu jazyka a smyslu gramatiky (rušení distinktivní gramatické kategorie!), a přestože to čeští jazykovedci povolili, ke kultivovanému jazykovému výkonu to nepatří. Za zbytečnou potvoru pokládám i novotvar „završit.“ – Jinak drobné chyby v použití zájmen (str. 1: „vymežíme si... filozofickou povídku jakožto Voltairův specifický prostředek pro vyjádření *svých* (!) myšlenek“; str. 7, 4. ř. za titulkem: mělo by být „své práce“; str. 18: „aby *si* Zadig zachránil *svůj* život“ je redundance). *Don Quijote* se u nás píše s *j*, s *ch* je to pouze ve francouzštině. Str. 18: Sírius/Sírius. *Théodicée*, druhé *e* bez akcentu (str. 23). Str. 28, posl. ř.: má být „publikacích“ (zřejmě překlep). Str. 33: „S černým otrokem je jednáno...“ – lépe česky by bylo „...se jedná...“. Tamtéž níže: „Jeho poslední zbytky optimistického vidění světa“, přivlastňovací zájmeno by snad mělo stát až před „optimistického“! *Bastila* se v češtině píše jen s jedním *l*, a Oidípous bez *e* (obě str. 37). Na str. 38, začátek 2 odst. překlep (má být *ferneyské*). Str. 46: „bez ohledu, o jaké...“ – správnější by bylo „bez ohledu na to, o jaké...“

Doc. PhDr. Václav Jamek

V Praze dne 8. září 2011